

I. Кант, в роботах якого можна побачити підсумки філософського розвитку ідеї справедливості за період 16-18 століть, вперше виокремив моральну і правову справедливість, визнаючи при цьому першість правової справедливості перед моральною [1, с. 402-403].

Пізніше ці ідеї розвивалися в роботах І. Бентама, Дж.С.Мілля. Результатом стало те, що у пошуках справедливості як певного абстрактного явища з'явився акцент на соціальній, економічній, політичній та юридичній справедливості, а самі науковці дійшли згоди в тому, що юридична справедливість є передумовою для реалізації будь-якого істинно морального вчинку.

Деякі вчені визначають, що незалежно від права існує поняття про «справедливість» («*aequitas*»), під якого вони розуміють правоту людських відносин як особистих, так і суспільних [9, с. 26-28]. У цьому випадку мається на увазі, що справедливість полягає у обговоренні й прийнятті до уваги особливостей стану осіб, і їх відносин у кожному конкретному випадку. Загалом, для сфери юриспруденції справедливість потребує того, що б кожен випадок вирішувався відповідно до його специфічних рис.

У сучасній філософії необхідно відмітити працю Джона Роулза «Теорія справедливості» (1971 р.), у якій він підтримує думку Канта стосовно того, що справедливість є апіорним правом кожного індивіда незалежно від того, які його побажання та інтереси [5].

Підсумовуючи викладене, зазначимо наступне. Помітним є те, що уявлення людей про справедливість як морально-правової категорії, поняття про належне, змінювалися протягом всієї історії в залежності від змін, які відбувалися у свідомості суспільства стосовно уявлення про невід'ємні права людини (вплив філософії природно-космічного життя, християнської доктрини, ідей антропоцентризму тощо).

У свою чергу, сучасна теорія права розглядає справедливість як форму державної діяльності, як основний конституційний принцип діяльності всіх державних органів та посадових осіб. Це положення закріплено і в ряді нормативно-правових актів, зокрема, в Законах України «Про судоустрій та статус суддів», «Про державну службу», «Про Національну поліцію», «Про інформацію» та ін. Філософія права, за допомогою аксіологічного підходу, розглядає справедливість як вищу цінність, захищати і культивувати яку покликана вся система права [7]. У філософському контексті справедливість розглядається як поняття про належне, що відповідно визначається уявленням про сутність людини та її невід'ємних правах [6]. Своє відображення ці положення знайшли й у практичній юридичній діяльності, де особливий наголос робиться на необхідності визнання пріоритету справедливості у професійній діяльності юристів, а останні розглядаються як представники справедливості. При цьому, справедливість виступає як етична і правова категорія, яка визнається етиками як специфічно моральна, а юристами – як специфічно правова [3, с. 88].

Таким чином, сьогодні ми можемо розглядати справедливість не тільки як світоглядну основу сучасного праворозуміння, але й як соціальне явище, яке своєрідним чином проявляється в праві, де доцільним є її виокремлення у якості основи права, принципу, вимоги до правового регулювання тощо.

Списко використаних джерел:

1. История политических и правовых учений / Под общ. ред. академика РАН, д. ю. н., проф. В.С. Нерсисянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА•М), 2000. – 352 с. – (Краткие учебные курсы юридических наук).
2. Калиновський В., Кузьминець О., Історія держави і права України.— 2-е вид. доповнене.— К.: Україна, 2002.— 427 с.
3. Лукашева Е.А. Право, мораль, личность. М., 1986. с.88.
4. О граде божьем. ок.426 н.э. (Августин Блаженный) Источник: О Граде Божиим. - Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. - 1296 с.
5. Ролз Д. Теория справедливости / Д. Ролз. – Новосибирск: Академпресс, 1996.
6. Философский энциклопедический словарь. Ред. Аверинцев, С.С.; Араб-Оглы, Э.А.; Иличев, Л.Ф. и др. Издательство: М.: Советская Энциклопедия; Издание 2-е 815 страниц; 1989 г.
7. Філософія права: Словник/В.А.Бачинін, В.С.Журавський, М.І. Панов: Нац.юр.акад. Укр.ім. Я.Мудрого.-К.: Вид.дім «Ін Юре», 2003.-407с.
8. Філософія: Навч.посіб.-2-е вид., перероб. і доп./Л.В.Губерський, І.Ф.Надольний, В.П.андрущенко та ін.; За ред. І.Ф.Надольного.-К.: Вікар, 2001.- 457с
9. Юридическая энциклопедия / Ренненкампп Н.К., проф. Ун-та св. Владимира. – 4-е изд. – С.-Пб.; Киев: Н. Я. Оглоблин, 1913. – с. 26-28, всего 302 с.

Дручек Олена Василівна, завідувач
кафедри загально-правових та
психологічних дисциплін факультету

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО КОНФЛІКТУ

Для усіх етапів державотворення в Україні характерними явищами були і продовжують залишатися різного роду протистояння, конфронтації у суспільній і державно-правовій сфері, що обумовлює посилену увагу науковців до поняття державно-правового конфлікту. Наразі можливо вести мову про формування в системі юридичних наук нового наукового напрямку – державної (конституційної) конфліктології, проблематика якої активно розробляється Ю.Г. Барабашем, Л.М. Герасіною, А.В. Дмитрієвим, А.В. Глуховою, О.В. Задорожною, Ю.Г. Запрудським, А.А. Єзеровим, В.М. Кудрявцевим, М.І. Пановим, В.Я. Тацієм, Ю. М. Тодикою, О.Ю. Тодикою та ін. Слід зазначити, що у літературі найчастіше зустрічається два поняття – «конституційний конфлікт» (Т.М. Пряхіна, А.А. Єзеров, В.Ф. Халіпов) та «державно-правовий конфлікт» (Ю.М. Тодика, О.Ю. Тодика, А.В. Глухова, М.І. Панов, В.Ф. Веніславський). Вважаємо справедливою думку, що термін «державно-правовий конфлікт» точніше розкриває зміст прояву конфліктних протистоянь, які виникають з приводу здобуття, реалізації та збереження у своїх руках публічної влади [1].

Зауважимо, що на сьогодні сформувалися два напрями вивчення конфліктності у державно-правовій сфері: прихильники одного з них розглядають державно-правові (конституційні) конфлікти у якості юридичних конфліктів та досліджують їх у межах юридичної конфліктології. Іншою точкою зору є погляд на конфліктні протистояння як на особливий тип політичних конфліктів, і розглядають їх в межах політичної конфліктології. Як справедливо зауважує Ю.Г. Барабаш, встановлення галузевої належності питань наукового дослідження державно-правових конфліктів сприятиме виявленню природи державно-правових конфліктів та їх ключових властивостей [2].

Вивчення питання про методологічні засади визначення поняття державно-правового конфлікту дозволяє виділити два основні підходи: енциклопедичний та доктринальний. Прикладом першого є визначення, що його знаходимо у «Словнику термінів з правової конфліктології»: це зіткнення, пов'язане з особливим складом суб'єктів (народ, владні структури тощо), особливими об'єктами конфлікту (суверенітет держави, розподіл владних повноважень), досить суттєвими наслідками розв'язання чи нерозв'язання конфлікту, ви рішенням принципових питань державотворення [3, с.79-80]. При з'ясуванні змісту поняття «державно-правовий конфлікт» привертає увагу та обставина, що найчастіше його сприймають як соціальне протиріччя на стадії його реального вирішення залученими до нього суб'єктами [4, с.33]. Доктринальні підходи до визначення державно-правового (конституційного) конфлікту відрізняються різноманіттям. Зокрема, О.Ю. Тодика, аналізуючи конфліктні протистояння в сфері відносин народовладдя, характеризує їх як «гранично загострені суперечності, що виражаються у зіткненні різних суб'єктів цих відносин, обумовлені протилежністю або значним розходженням їх інтересів і цілей у процесі реалізації безпосередньої і представницької форм демократії та спрямовані на розв'язання конфліктогенної ситуації» [5, с.414]. Для А.В. Глухової державно-правові конфлікти – це «інституціолізовані, переважно раціоналізовані, публічні політичні конфлікти, саме виникнення яких здебільшого є запрограмованим у політичній системі» [6, с.72], а у їх основі лежить «теоретична і практична боротьба суб'єктів політики ... за владу з метою модифікувати, трансформувати або зберегти соціальний порядок» [там само, с.24]. Існує точка зору, відповідно до якої державно-правовий (конституційний) конфлікт – це протистояння (конфронтація) у політико-правовій взаємодії суб'єктів конституційних відносин, яке відображається в інституційно нормативованих взаємоспрямованих діях цих суб'єктів щодо визнання, задоволення, захисту своїх інтересів, потреб, цілей. [7, с.215].

Державно-правовий конфлікт як складна категорія виконує загальні функції, що об'єднують його з конфліктом соціальним, а також спеціальні функції, які розкривають його особливості. Фахівці виокремлюють дві специфічні функції державно-правових конфліктів: сигнальну та перетворювальну [1]. Перша полягає в акумуляції інформації про проблеми у сфері організації та функціонуванні державно-правових інститутів: деформацію правових явищ, недосконалість законодавства та судової практики тощо. Функція впливу на правову дійсність реалізується шляхом створення чи реформування державно-правових інститутів, створення нових правових норм, внесення змін та доповнень до нормативних актів.

Отже, державно-правовий конфлікт – це конфронтація, яка виникає між інститутами суспільства, соціальними спільнотами та владними суб'єктами у зв'язку із прагненням недержавних суб'єктів розширити (змінити) свій політико-правовий статус, має вираження у порушенні нормального функціонування державного механізму, суттєвому розходженні у діях (актах) системи організації публічної влади, ухвалення рішень з порушенням процедури, і яка може бути вирішена за допомогою

конституційно визначених засобів. Українська дійсність свідчить, що поширення державно-правових конфліктів представляє серйозну небезпеку й загрозу для суспільства, для державотворчих процесів і зовнішньополітичного іміджу країни.

Список використаних джерел:

1. Задорожня О.В. Державно-правовий конфлікт як складова сучасної правової дійсності / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Випуск 1, 2013 рік. – С. 21-24.
2. Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти: поняття, сутність, ключові ознаки. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/228-konst-pravo/15297-2011-01-22-23-55-23.html>
3. Словник термінів з правової конфліктології /За ред. М.І. Панова та Ю.П. Битяка. -Х.: Право, 2006. –208 с.
4. Конфликты в современной России (проблемы анализа и регулирования). -М.: Эдиториал УРСС, 2000. –344 с.
5. Тодика О.Ю. Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і суспільства. -Х.: Право, 2007. –480 с.
6. Глухова А.В. Политические конфликты: основания, типология, динамика (теоретико-методологический анализ). -М.: Эдиториал УРСС, 2000. –280 с.
7. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні. -Одеса: Юридична література, 2008. –240 с.

Завгородній Віталій Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права факультету №2
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО РОЗГЛЯДУ СКАРГ НА ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Існуючі нормативно-правові акти, що визначають можливості інститутів громадськості в правоохоронній сфері, серед яких Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», Закон України «Про запобігання корупції», Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» тощо, не передбачають, які представники громадськості, в яких випадках та формах можуть залучатися до діяльності щодо спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських, а також якими повноваженнями вони наділяються в таких випадках. Подібна ситуація прослідковується і щодо правового регулювання порядку залучення представників громадськості до перевірки інформації про належне виконання покладених на поліцейських обов'язків.

Згідно з Кодексом поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р., що прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН, від кожного органу, який забезпечує охорону порядку відповідно до основних передумов будь-якої професії необхідно вимагати здійснення самоконтролю в повній відповідності з принципами і нормами, викладеними в цьому документі, і що дії посадових осіб щодо підтримки правопорядку повинні піддаватися ретельній перевірці з боку громадськості, яка може здійснюватися або радою, міністерством, прокуратурою, судом, омбудсменом, комітетом громадян, або будь-яким поєднанням цих органів чи будь-яким іншим органом по нагляду [1].

Разом з цим, відповідно до положень Європейського Кодексу поліцейської етики (ухвалений Комітетом міністрів Ради Європи від 19 вересня 2001) дисциплінарні заходи щодо службовців поліції повинні бути предметом розгляду незалежним органом або судом, органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для скарг на дії поліції, механізми притягнення до відповідальності повинні бути засновані на спілкуванні та взаєморозумінні між суспільством і поліцією та повинні заохочуватися [2].

Виходячи з положень зазначених міжнародних актів та Закону України «Про Національну поліцію», а саме статті 51, повноваження щодо розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських можуть бути покладені на постійні поліцейські комісії, до складу яких входять як представники поліції так і громадськості, а саме: один представник, визначений Міністром внутрішніх справ України, не з числа поліцейських; один представник, визначений керівником поліції; один представник, визначений керівником